

KARAKTERISTIKE PODDIJALEKATA JUGOISTOČNOG CRNOGORSKOG DIJALEKTA

Crnogorski jugoistočni govori u svoj leksički sistem apsorbirali su i više jezičkih slojeva romanskih starosjedilaca, što se posebno ogleda u toponomastici. Treba istaći da su mnogo veći uticaj imali neposredni uticaji iz romanskih jezika i govora, ali i turskoga jezika. Stoga su i romanizmi i turcizmi prodrli u sve sfere društvenog i kulturnog života. Uz to u ove govore pristizala je i leksika iz albanskog jezika, osobito u graničnim zonama i u onim mjestima u kojima je živjelo mješovito stanovništvo. O tome nam najrječitije svjedoči situacija u mrkojevićkom govoru, gdje je registrovano mnoštvo albanizama: bukulica = lisica, kadra = brežuljak; lupra = grm; prita = zasjeda i sl.

Radosav Bošković smatra da se svi crnogorski govori prema razvitku akcentuacije mogu podijeliti u četiri grupe.

On u prvu grupu ubraja one crnogorske govore (Piperi, Kuči, Podgorica sa okolinom, Zeta i Bratonožići) u kojima akcenat čuva svoje staro mjesto u svim položajima u riječi ukoliko nema morfološkog prenošenja i analoških ukrštanja u sistemu oblika: *munjâ, sestrâ, narôd, gredê, žene*.

Drugu grupu čine govori (Riječka, Crmnička, Lješanska i Katunska nahija, izuzev OZRINIĆA, ZAGARČA i Komana, kao i Bar sa okolinom) u kojima je akcenat sa posljednjeg sloga prenesen na prethodni slog, i to kao krakosilazni ukoliko je prethodni slog bio kratak, a kao dugosilazni ukoliko je bio dug (djelimično prenesena akcentuacija bez uzlaznih akcenata): *múnja, sèstra*.

Treću grupu, smatra Bošković, sačinjavaju govori OZRINIĆA, ZAGARČA i Komana, koju karakteriše postojanje dugog akcenta poluuzlaznog karaktera, resp. dugouzlazni akcenat, u onim slučajevima gdje je akcenat prenesen sa potonjeg sloga na prethodni dugi slog (djelimično prenesena akcentuacija sa jednim uzlaznim akcentom): resp. *múnja*. Govore Bjelopavlića (izuzev Vražegrmaca) i Vasojevića, Bošković svrstava u četvrtu grupu koja se odlikuje djelimično prenesenom akcentuacijom sa oba uzlazna akcenta: *múnja, sèstra, národ*.

КАРТА СТАРЕ ЦРНЕ ГОРЕ И ЊЕНИХ ПЛЕМЕНА

РАЗМЕР 1:294000

- ГРАНИЦА СТАРЕ ЦРНЕ ГОРЕ
- МЕЂУ НАХИЈАМА
- ПЛЕМЕНСКЕ ГРАНИЦЕ

КАТУНСКА НАХИЈА	I	Цетињско Племe
	II	Племe Његуши
	III	" Ђеклићи
	IV	" Бјелци
	V	" Цуце
	VI	" Озрнички (Кучево)
	VII	" Прештвици
	VIII	" Загарац
	IX	" Комани
	X	ЉЕШАНСКА НАХИЈА
ЦРНИЦА (ЦРНИЦКА НАХИЈА)	XI	Племe Косињери
	XII	" Доброско Село
	XIII	" Цеклици
	XIV	" Љоботини
	XV	" Грађани
	XVI	" Подгор
	XVII	" Дупљани
	XVIII	" Брчели
	XIX	" Сотонлици
	XX	" Глухи До
	XXI	" Лимњани
	XXII	" Бољевци

Govore Riječke, Lješanske i Katunske nahije (izuzev Ozrinića, Komana i Zagarča) i Bara sa okolinom i govore Kuča, Pipera, Bratonožića, Zete i Podgorice s okolinom svrstali smo ih u jedan poddijalekat: starocrnogorsko - primorski jer ih mnogo više osobina zbližava, a razlikuje ih, uglavnom, samo postojanje (djelimično) ili nepostojanje prenošenja akcenta sa potonjeg sloga na prethodni.

Stoga, polazeći od osnovih kriterijuma (akcentuacije i refleksa jata) izdvaju se četiri poddijalekta jugoistočnih crnogorskih govora:

- Starocrnogorsko-primorski;
- Ozrinićko-broćanski;
- Bjelopavličko-vasojevički i
- Sjeničko-novopazarski.

➤ **STAROCRNOGORSKO-PRIMORSKI PODDIJALEKAT**

Obuhvata Lješansku i Riječku nahiju, većinu Katunske nahije/Podlovcenske Crne Gore (Cuce, Bjelice, Čekliće, Njeguše, Zagarač), Bar, Paštroviće, Grbalj, , Pipere, Bratonožiće i Kuče, kao i pojas uz obalu Skadarskog jezera do planine Komova.

Ovim govorima pripadaju i govori crnogorskih iseljenika: perojski u Istri i vračanski u Albaniji kod Skadra.

Glavne osobine ovog poddijalekta su sljedeće:

- ❖ stara akcentuacija bez tonskih opozicija;
- ❖ dosljedna ijekavska zamjena jata;
- ❖ vokalska grupa [-ao] daje /-a/ (*doša, pošā*);
- ❖ prisustvo zamjenica tipa *nečesov, ničesov, čegović, kogović*;
- ❖ genitiv tipa *Uzmi to iz Janka*;
- ❖ snažno prisustvo romanizama.

➤ **OZRINIĆKO-BROĆANSKI PODDIJALEKAT**

Obuhvata pojas između sjeverozapadnih crnogorskih i starocrnogorskih govora. Ovi govori posjeduju osobenosti koje ih vežu za starocrnogorske i primorske govore, a na drugoj strani za govore Bjelopavlića, Vasojevića i dijela Pješivaca.

Glavne osobine ovog poddijalekta su sljedeće:

- ❖ uglavnom dosljedan ijekavizam (s dvojnostima tipa *starješina/starešina, izgoret/izgorjet*, ali samo *prijeć*);
- ❖ troakcenatski sistem dobijen tako što je prenošenje akcenata zahvatilo samo kratku otvorenu ultimo (rezultat toga procesa je, pored kratkog silaznog, pojava samo dugog uzlaznog akcenta: *zóra, Jóvo, povrni* itd);
- ❖ fonema /h/ je izgubljena ili zamijenjena sa /g/, /k/;
- ❖ palatalno l/ (*šal'*);
- ❖ čest imperfekt glagola htjeti u habitualnoj upotrebi (*ćaše doći*);
- ❖ znatno prisustvo i turcizama i romanizama.

➤ **BJELOPAVLIČKO-VASOJEVIČKI PODDIJALEKAT**

Obuhvata oblast Bjelopavlića, Vasojevića, dio Pješivaca, Plav i Gusinje.

Glavne osobine ovog poddijalekta su sljedeće:

- ❖ uglavnom dosljedna ijekavica; djelimično preneseni akcenti s kratke ultime (*sestrà > sèstra, naròd > národ*);
- ❖ stari dugosilazni akcent se ne prenosi (*ženê, danâ, drugê*);
- ❖ gubljenje foneme /h/;
- ❖ u Vasojevićima čuva se grupa [-ao] u radnom pridjevu (*došao, kopao*);
- ❖ česte imenice s dva roda (*glad, pos, otrov, milet*);
- ❖ izgubljen glagolski prilog prošli;
- ❖ pojava zamjene oruđnika socijativom (*kosim s kosom*);
- ❖ bogata turska leksika,
- ❖ broj romanizama znatno je manji u odnosu na starocrnogorsko-primorsku grupu.

➤ **SJENIČKO-NOVOPAZARSKI PODDIJALEKAT**

Pripada crnogorskim govorima, ali zalazi u teritoriju Srbije. Zbog izuzetno jakog uticaja srpske jezičke granice i zvaničnog školskog sistema zasnovanog na ekavici na dijelu ovog govora koji se nalazi u Srbiji sjeničko-novopazarski govori su postali ijekavsko-ekavska zona.

Glavne osobine ovog poddijalekta su sljedeće:

- ❖ kombinovana ijekavsko-ekavska zamjena jata (ekavski refleks kratkog jata je gotovo dosljedan, ali ima i ijekavizme tipa *ljet*, *poželjet*, *šekira*, *ćedilo*, *svuđ*);
- ❖ uglavnom četveroakcenatski sistem (dosljedno povlačenje kratkog akcenta s krajnjeg sloga)
- ❖ silazni akcenti stoje i izvan prvog sloga, a dugi i na posljednjem;
- ❖ vokalska sekvenca [-ao] > /-o/ (*došo*, *pošo*);
- ❖ instrumental singulara i-deklinacije s nastavkom /-om/ (*smrćom*);
- ❖ veliko prisustvo turcizama.